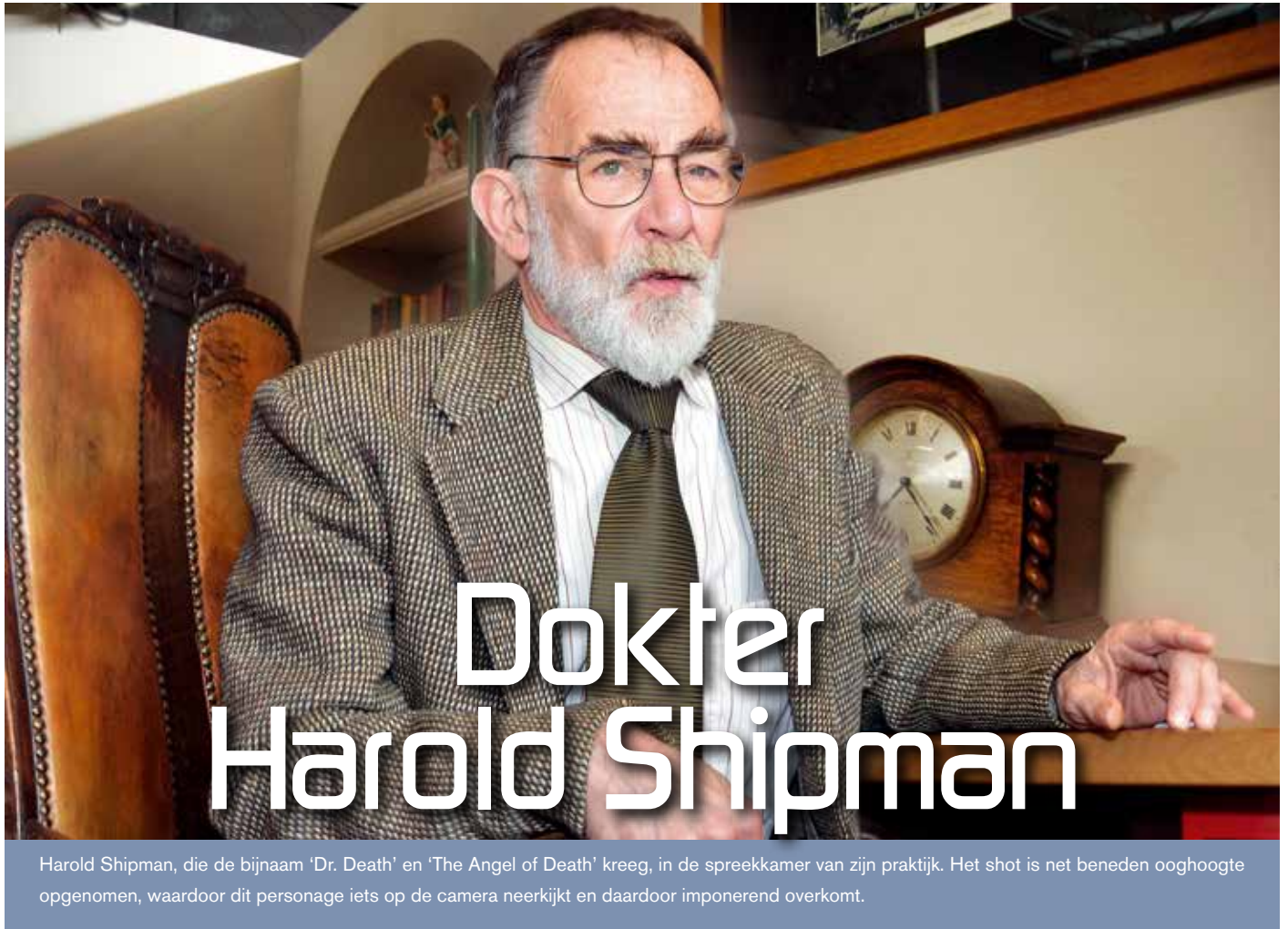

BEELDVERHAAL VAN DE WERKELIJKHEID

Harold Shipman, die de bijnaam 'Dr. Death' en 'The Angel of Death' kreeg, in de spreekkamer van zijn praktijk. Het shot is net beneden ooghoogte opgenomen, waardoor dit personage iets op de camera neerkijkt en daardoor imponerend overkomt.

Het verfilmen van een gebeurtenis die zich in het verleden heeft afgespeeld vereist een grote nauwkeurigheid. De werkelijkheid moet immers zo dicht mogelijk worden benaderd. Richard Helwig dook in de aangrijpende zaak van de Engelse huisarts Harold Shipman (1946-2004) en deelt zijn ervaringen over hoe hij hier een geloofwaardig beeldverhaal van wist te maken.

Op de een of andere manier weten waargebeurde verhalen de kijker altijd te boeien. Het voert naar de plek waar zich alles in het echt heeft afgespeeld. Enige ruimte voor fantasie is er niet. Het zou de werkelijkheid ondermijnen. In 2002 maakte ik een nauwgezette reconstructie over de zaak van kloosterzuster Godfrieda, voor het tijdschrift Video Emotion. Dit personage wist verschillende bewoners van een rusthuis in het Belgische plaatsje Wetteren waar zij de leiding over had, om te brengen met insuline (dit beeldverhaal is terug te lezen op mijn website www.richardhelwig.nl).

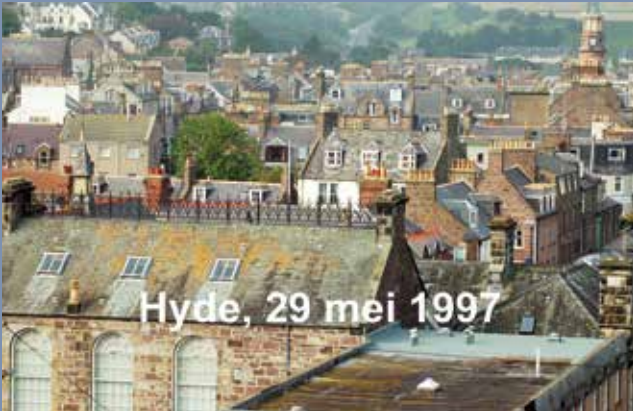
CHARACTER-DRIVEN

De levensloop van de hoofdpersoon die ik dit keer volg, is op zijn minst bizar te noemen. Het draait om dokter Shipman

(character-driven) en weinig om het probleem (plot-driven), al bestaat die natuurlijk wel. Om mij goed op de hoogte te stellen van de uitgebreide materie bestel ik in Engeland het 448 pagina's tellende boek 'Harold Shipman, Prescription for Murder' van Brian Whittle en Jean Ritchie, verschenen in februari 2000. En kom ik aan het ITV-televisiedrama 'Harold Shipman: Doctor Death' uit 2002 (geregisseerd door Roger Bamford en geschreven door Michael Eaton), waarbij op de omslag treffend staat verwoord: 'The true story of Britain's most prolific serial killer' (gespeeld door James Bolam).

STUKJE RESEARCH

En ik ontdek dat er een documentaire bestaat uit 2006 die werd uitgezonden op Sky One met als titel 'Born to Kill?'. Als ik

In het eerste shot wordt de vraag beantwoord waar en wanneer het filmverhaal begint: een groot totaal (de kijker krijgt een overzicht te zien) met de plaatsnaam en datum. Dit kan worden gevolgd door een huis aan de buitenkant, met een zoombeweging naar het raam van de huiskamer. Ondanks dat de locatie gedetailleerd wordt weergegeven, zal dit nog niet het beeldkader zijn dat wordt gebruikt om meer van de personages te weten te komen. Dat gebeurt pas vanaf het tonen van een nietsvermoedend slachtoffer die rustig thee aan het drinken is (de dokter kwam graag op de thee bij zijn patiënten).

deze heb ontvangen, kom ik nog meer te weten over deze 'GP' (general practitioner) met meer dan drieduizend patiënten in zijn bestand. Door dit stukje research wil ik een zo helder mogelijke indruk krijgen van wat voor man dit moet zijn geweest en hoe hij zijn daden wist te plegen (en welke beelden hier uiteraard het beste bij passen).

STEEDS DEZELFDE WERKWIJZE

Harold Frederick Shipman wordt op 14 januari 1946 geboren in Nottingham en trouwt in 1966 met Primrose Oxtoby. Ze krijgen vier kinderen. Hij is huisarts in Hyde, gelegen bij Manchester. Op zich niets ongewoons aan, totdat blijkt dat hij jarenlang zijn gang is gegaan met het ombrengen van een groot aantal van zijn patiënten. Hij doet dat in de periode van 1971-1998 (dat is de kalendertijd waarin het verhaal zich afspeelt) met naar schat-

ting minstens 215 mensen, maar dat kunnen er zo 275 zijn (of misschien nog meer?), ruim genomen variërend in de leeftijd van 41 tot 93 jaar. Het ging voor het merendeel om oudere vrouwen. Voor het ombrengen van zijn slachtoffers hanteert dokter Shipman steeds dezelfde werkwijze, namelijk met behulp van een injectie, gevuld met diamorfine, de medische naam voor heroïne, een derivaat van morfine.

SELECTIEVE MANIER

Hoe moet het verleden worden gerepresenteerd? Want bij de conversaties tussen de dokter en zijn patiënten was niemand anders aanwezig om notities te maken. Navraag is onmogelijk, want de mensen zijn overleden. Een meest gedetailleerde beschrijving zal nog tekort schieten. Het verleden valt onmogelijk volledig te reconstrueren, het kan alleen op een selectieve

De plot wordt verder ontwikkeld met acties en dialogen. Dokter Shipman gaat in gesprek met zijn patiënten, die hem stuk voor stuk vertrouwen. Ze kijken tegen hem op. Hij is vriendelijk en komt graag aan huis. Zit in lokale commissies, schenkt prijzen aan de rugbyclub en organiseert liefdadigheidscollectes. Er lijkt niets aan de hand, maar toch klopt er iets niet.

manier worden nagebootst. Hoe? Door naast het werken met figuranten, een aantal betrokkenen uit die tijd te interviewen. Zoals een politierechercheur die vertelt dat slachtoffers midden op de dag rechtop levenloos in hun stoel zaten, met al hun kleding aan. Alsof ze rustig in slaap waren gevallen. Een criminoloog, een journalist van een plaatselijke krant, een schoolvriend of zelfs een celmaat.

INTRODUCTIEFASE

Wat maakt dit filmverhaal nou zo boeiend? In de introductiefase is het de bedoeling de kijker in de eerste tien minuten volledig in het verhaal te 'trekken'. Dat begint met het introduceren van de belangrijkste personages. Het draait allereerst om de dokter. Dit is de hoofdpersoon, de protagonist. Hij wordt het meest uitgewerkt in het filmverhaal. Daarnaast krijgen een aantal van zijn slachtoffers een rol. In een later stadium aangevuld met politierechercheurs.

DECORATIEVE RUIMTE

Ondertussen is er sprake van een vorm van evenwicht. Alles vindt plaats binnen een bepaalde setting en in een normale situatie (Engeland in de jaren zeventig, tachtig en negentig, in een praktijk van een huisarts en bij mensen thuis). Er is telkens sprake van een decoratieve ruimte, welke beschrijvend is voor het verhaal, waarin de personages zich bevinden. In feite heeft deze geen belang in het verhaal (wel dat ze in een Engelse stijl moeten zijn ingericht).

NOODZAKELIJKE SPANNING

Toch duurt die situatie kort. Er vinden gebeurtenissen plaats die deze balans verstoort (dat heeft dramatische gevolgen: allerlei mensen die plotseling overlijden). Ze wijken af van de normale verwachtingen (een dokter die aan huis komt, niet om iemand beter te maken, juist met de intentie om iemand van het leven te gaan beroven). Hiermee wordt het verhaal in gang gezet. Het zorgt voor de noodzakelijke spanning die het geheel als het ware voortstuwt.

ACHTERGROND

Waar vroeger naarstig naar decors en locaties moest worden gezocht, daar hoeft tegenwoordig door het gebruik van chromakey geen sprake meer van te zijn. De werking is redelijk simpel. De personages worden tegen een groen of blauw doek geplaatst. Met een computertechniek valt de achtergrond weg, waardoor deze naar wens kan worden ingevuld. In dit beeldverhaal ontstonden typisch Engelse plaatjes.

BALANS HERSTELLEN

Op een bepaald moment zal de behoefte bestaan om de balans te herstellen en vindt er een strijd plaats om die balans te bereiken (één sterfgeval valt dermate op, waardoor een onderzoek door de politie wordt ingesteld). Er volgt een oplossing in de strijd (de politie heeft voldoende reden om tot aanhouding van de dokter over te gaan, met een uiteindelijke veroordeling).

KLASSIEKE VARIANT

Wordt er gekeken naar de verhaalopbouw, dan is er sprake van een klassieke variant. In de juiste volgorde is die als volgt: de introductie, het probleem, de reactie van de hoofdpersoon, de climax en het einde. Het zou een te langdradig beeldverhaal worden om alle moorden die de dokter heeft gepleegd tot in detail de revue te laten passeren. Geen kijker houdt dit vol! En dus vindt een tijdsversnelling plaats. Er worden tijdsprongen gemaakt.

ELLIPS

In het beeldverhaal komt bijvoorbeeld alleen een eerste moord aan bod, hooguit nog een tweede en derde (chronologisch is dit in de geschiedenis amper meer na te gaan), voordat naar de laatste (met de ontknopning) wordt toegewerkt. Een deel van de

Er is sprake van veel emotionele spanning. Na een paar moorden zal de kijker begrijpen dat de dokter hiervoor verantwoordelijk is. De kijker beschikt al snel over meer kennis dan bij de personages het geval is (patiënten die denken in goede handen te zijn, maar het uiteindelijk niet zullen overleven) en zal geneigd zijn ze te willen waarschuwen (werk deze man zo snel mogelijk de deur uit en bel de politie!).

geschiedenis wordt weggelaten. Simpelweg omdat die bij de kijker als bekend wordt verondersteld, het moordpatroon blijft steeds hetzelfde. Dit wordt een ellips genoemd. De vertelde tijd is vele malen groter dan de verteltijd (met de verteltijd wordt de tijd bedoeld die nodig is om het beeldverhaal te vertellen en te laten zien).

VERANTWOORDE MANIER

Het verhaal kan pas door de camera uiteen worden gezet als er sprake is van verschillende uitsneden (kaders), standpunten en camerabewegingen, die elkaar op een verantwoorde manier afwisselen. Met de uitsneden wordt het verleggen van de aandacht geïmiteerd. Het gaat hier veelvuldig om de close-up (het gezicht van de dokter), medium (hoofd en een deel van het lichaam van een slachtoffer) en totaal (dokter en slachtoffer zijn beiden zichtbaar in een kamer).

EEN PAAR SECONDEN

Bij een scène welke begint met een dokter die bij een voordeur aanbelt, wil de kijker meteen weten wie deze opendoet. Is dat een bejaarde vrouw met wie hij een afspraak heeft of is het een familielid die de dokter stond op te wachten om hem zo snel mogelijk naar de slaapkamer te brengen waar een doodzieke patiënt ligt? Soms is het beter om dergelijke shots wat langer te maken dan aanvankelijk in de bedoeling ligt. Laat de dokter een paar seconden wachten voordat de deur wordt geopend. Daar is niets mis mee!

VOLGORDE VAN DE SHOTS

Bewustwording van de vragen die worden opgeroepen met de volgorde van de shots is een belangrijk gegeven. Ziet de kijker eerst een injectiespuit, dan is de vraag: voor wie is deze bedoeld? Wordt daarna een shot getoond van een vrouw die in een stoel geduldig zit te wachten, dan is het antwoord gegeven. Ziet de kijker eerst een vrouw die in een stoel zit te wachten op 'iets', dan is er op dat moment nog helemaal geen

sprake van een vermoeden dat het om een injectiespuit gaat. Er kan van alles worden ingevuld. Misschien is het de dokter die tegenover haar komt zitten om een geruststellend praatje te maken.

SUBJECTIEF PERSPECTIEF

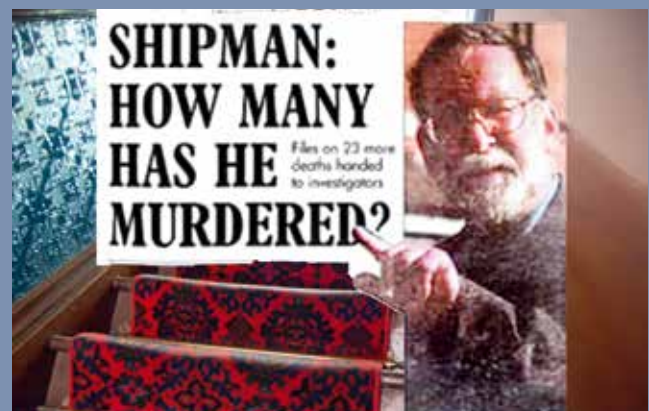
Voor het merendeel kies ik bij het maken van de shots voor een objectief perspectief. De camera legt vast wat er gebeurt. Om het spannender te maken, wissel ik dit soms af met een subjectief perspectief. Dat wil zeggen dat er wordt 'meegekeken' met een van de personages. De kijker ziet wat het personage ziet (een slachtoffer ziet een injectiespuit op zich afkomen). Wordt er afwisselend meegekeken met verschillende personages (de dokter ziet een angstig gezicht voor zich, het slachtoffer kijkt in een vriendelijk gezicht van de dokter), dan is er sprake van een meervoudig subjectief perspectief.

NAAR EEN CLIMAX

Noodzakelijk is dat er binnen redelijk korte tijd wordt toegevoerd naar een climax (hoogtepunt of keerpunt). Naarmate het verhaal vordert wil de kijker antwoord op de vraag: wordt dokter Shipman gepakt? Wanneer houden die moorden eindelijk op? Opvallend is dat die ontknoping zich pas aandient in het jaar 1998. De hoofdpersoon wordt ontmaskerd bij het vermoorden van zijn laatste slachtoffer, de 81-jarige Kathleen Grundy. Het moet een routine onderzoekje lijken, maar deze dokter heeft hele andere plannen.

NOG FIT EN GEZOND

Vrienden vinden Kathleen thuis dood in haar stoel, nadat de voordeur gesloten blijft. En dat terwijl ze voorheen nog fit en gezond in het leven stond. Als Harold Shipman naar deze plek wordt geroepen, verklaart hij kortstondig dat ze is overleden door ouderdom. In werkelijkheid weet hij wel beter: het komt door zijn opzettelijk handelen. De dochter, advocate Angela

Het moorden blijft doorgaan. Totdat Angela Woodruff het testament van haar moeder Kathleen Grundy onder ogen krijgt die nota bene is opgemaakt op de dag dat ze stierf: 'I give all my estate, money and house to my doctor. My family are not in need, and I want to reward him for all the care he has given me and the people of Hyde.' De media duiken hier bovenop (kan worden gevisualiseerd door krantenkoppen uit die tijd in het beeld te monteren).

Zo spraakzaam als dokter Shipman was naar zijn patiënten toe, zo zwijgzaam bleek hij over de door hem gepleegde moorden te zijn. En dus zal het antwoord op de vraag over het waarom blijven ontbreken bij de kijker (zelfs de politierechercheurs konden hem niet doorgronden, was hij verslaafd aan de wetenschap dat hij in zijn eentje kon beslissen over leven of dood?).

Woodruff, krijgt argwaan als is vastgelegd dat de nalatenschap (386.000 pond) naar deze dokter zal gaan. Zoiets kan haar moeder bij leven nooit hebben gewild. Ze stapt daarop naar de politie. Vanaf dat moment begint zich alles tegen de dokter te keren.

VALS TESTAMENT

Er volgt een uitgebreid onderzoek. Als de dokter wordt aangehouden en verhoord, komt hij uiterst kalm en behoedzaam over. Op de vele vragen weet hij moeiteloos een ontkennend antwoord te verzinnen. Hij raakt echter steeds verder in het nauw wanneer uitkomt dat hij een vals testament op naam van Kathleen Grundy heeft gemaakt met de typemachine van dit slachtoffer (beeld van een dokter die achter een oude typemachine langzaam aan het tikken is). Haar lijk wordt opgegraven om een autopsie te verrichten (totaalshot van een donkere begraafplaats met felle lampen op een graf, waar mensen in witte pakken omheen staan). Als blijkt dat deze vrouw met een injectie is omgebracht, worden de lijken van verschillende andere patiënten opgegraven. Ook hier werd een onverklaarbare hoge dosis van de dodelijke vloeistof in de overblijfselen aangetroffen.

GEVANGENIS IN WAKEFIELD

In 2000 wordt Harold Shipman veroordeeld tot vijftien maal levenslang, voor slechts vijftien moorden. Een verklaring en een bekentenis blijven uit. In de vroege ochtend van 13 januari 2004 wordt hij dood gevonden in zijn cel van de gevangenis in Wakefield. Hij heeft dit keer de hand aan zichzelf geslagen (een close-up van twee voeten die boven de grond bungelen, zegt al genoeg of het laten zien van een korte tekst in beeld, nog net voor de aftiteling, waarin zijn dood in het kort wordt verklaard). De media waren in ieder geval duidelijk in het oordeel. De Tameside Advertiser kopte op de voorpagina van de krant: 'Secrets taken to the grave'. Gevolgd door 'He chose coward's way out'.

*Dit artikel werd mede mogelijk gemaakt door Benjamin Gijzel (figurant Harold Shipman, www.benjaminijzel.nl), toneelvereniging DURF (www.durftoneel.nl): Nelleke Parlevliet (figurante eerste slachtoffer aan de thee), Willeke de Zeeuw (figurante willekeurig slachtoffer) en Anja van Leeuwen (figurante Angela Woodruff). *

Richard Helwig